

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politik Okuryazarlık Düzeyleri¹

Dr. Öğr. Üyesi Melike FAİZ*

Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Kastamonu / Türkiye,
mfaiz@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8070-6086

Prof. Dr. Cengiz DÖNMEZ

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Ankara / Türkiye,
cdonmez@gazi.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6509-4664

Öz

Politik okuryazarlık vatandaşlık eğitiminin bir parçasıdır. Öğrenciler, kamusal hayatta kendilerini, ‘politik okuryazarlık’la tanımlanabilecek bilgi, beceri ve değerler aracılığıyla nasıl öğreneceklerini ve kendilerini nasıl geliştireceklerini öğrenirler. Öğretmenler, vatandaşları eğitmek için en etkili kişilerdir. Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeylerini belirlemektir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli kullanılmasının sebebi mevcut hali olduğu gibi ortaya koymasından kaynaklanmaktadır. Araştırmada, Faiz (2016) tarafından geliştirilen “Siyaset Okuryazarlık Ölçme Aracı” uygulanmıştır. Çalışmanın örnekleme maksimum örnekleme türüyle belirlenmiştir. Örneklem yedi coğrafi bölgedeki toplamda 1187 sosyal bilgiler öğretmen adayıdır. Veriler analiz edilirken ilişkisiz örneklem için t Testi, Kruskal Wallis H Testi,

¹Bu çalışma birinci yazarın “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyaset Okuryazarlık Durumları” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

* Sorumlu Yazar. Tel: +90 536 649 35 80

© 2019 Kalem Eğitim ve Sağlık Hizmetleri Vakfı. Bütün Hakları Saklıdır. ISSN: 2146-5606

Mann-Whitney U testi, tek yönlü varyans analizi ve betimsel istatistik yapılmıştır. Araştırmacıların verilerden elde ettikleri sonuca göre öğretmen adaylarının bilgi, tutum ve becerilerinin orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Politik okuryazarlığı oluşturan bileşenler arasındaki ilişki, bilgi ve eğilim arasında pozitif, düşük düzey ve anlamlı bir ilişki olduğu; bilgi ve beceri arasında pozitif yüksek düzey ve anlamlı bir ilişki; tutum ve beceri arasında pozitif, yüksek düzey ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Politik okuryazarlık; Vatandaşlık eğitimi; Öğretmen adayları; Sosyal bilgiler.

Political Literacy Levels of Social Studies Teacher Candidates

Abstract

Political literacy is a part of citizenship education. Pupils are learning about and how to make themselves effective in public life through knowledge, skills and values what can be defined 'political literacy' (Advisory Group on Citizenship, 1998). Teachers are the most efficient person for educating citizens. The survey model was used in the study. It is due to the fact that the use of the screening model makes it appear as it is. In the research, "Political literacy measurement tool" developed by Faiz (2016) was applied. Thus, the sample is 1187 social studies pre-service teachers seven geographical regions in Turkey and this sample chosen via maximum variation sampling. The purpose of this study; is to determine the political literacy levels of pre-service teachers of social studies. In the data analysis, independent t Test, Kruskal Wallis test, Mann-Whitney U test, one way variance analysis and descriptive statistics were used. After collecting the data, researchers found that pre-service teacher's knowledge, disposition and skills were at a medium level. When the relationship among the components forming the political literacy, it was found that there was a positive, low level and significant relationship between knowledge and disposition; a positive high level and significant relationship between knowledge and skill; a positive, high level and significant relationship between disposition and skill.

Keywords: Political literacy; Citizenship education; Pre-service teachers; Social studies.

Extended Summary

In the World individual rights and responsibilities are increasingly coming to the fore and social values and norms continue to influence both the individual and society. People's careers impact our society as a whole the individual is active in the society in various ways. One of these ways is through citizenship education. To be a citizen, good citizenship education should be given to the individuals. Good citizenship education consists of social and moral responsibility, social participation and political literacy. The concept of political literacy combines in the sense of the essence of political concepts, the development of latency to be active, and the involvement of political processes directly as a responsible person (Arthur and Cremin, 2012). Political literacy can be defined as having knowledge, tendency and the skill so that an individual can be effective in the society. The more information an individual has about the subject, the more he develops the attitude towards that subject, and the more he practice what he learns, the more qualified the person is in a political literacy (Faiz and Dönmez, 2016).

Purpose

The purpose of this study is to determine the political literacy levels of prospective teachers according to various variables.

Method

The research was conducted by quantitative research method. Screening/Survey method is used using quantitative research techniques. For this study, purposive sampling was used while working group was determined. The sample of the research is composed of 1188 prospective students who are studying in the 3rd and 4th grade of Social Studies Education in 13 different universities in the academic year of 2014-2015. In the research, the "Political Literacy Questionnaire" developed by the researcher was applied. The questionnaire consists of 3 sections. The first part of the questionnaire consisted of 31 items of political science questions, KR20 reliability coefficient was 0.80, the second part was composed of 23 items and the KR20 reliability coefficient was 0.77 and finally the third part consisted of 24 items and KR20 reliability factor was 0.86.

Results

- There was no significant difference in the level of knowledge and disposition according to the status of teacher candidates that are becoming social welfare members. However, when the level of skill-aptitude is taken into

consideration, it is determined that the level of the social-wise members is higher.

- It was determined that the group with the highest knowledge had a habit of reading 2-3 books per month and the group with the highest disposition and skill-aptitude level had a number of 6-7 of books read a month.

- When examining the prospective teachers according to the international debates, it was found that the group with the most knowledge, disposition and skill-aptitude was the frequent debate group.

- When examining teacher candidates according to their international discussions, it was found that the group with the highest knowledge and skill-aptitude was the frequently discussed group. But there is no significant variation in the disposition dimension.

- There was no significant difference between teacher candidates' gender and knowledge levels, disposition and skill-aptitude dimension.

- When the income levels of prospective teachers are examined, it is seen that the groups with the highest knowledge are those with monthly income of less than 1000 liras and those with income of 1000-15000 liras. There was no difference between the groups in the disposition and skill-aptitude dimension.

Discussion and Conclusion

According to the Advisory Group on Citizenship (1998), membership in a social organization increases the political literacy level of the individual. It has been observed that being a social organization member increases the skill level, but does not affect the level of knowledge and disposition of the students. In other words, the students develop skills without gaining valuable knowledge and without a sensory tendency. On the other hand, the political literate individual must have knowledge about the work of volunteer and community organizations; as well as the meaning of terms such as pressure groups, lobbying, protest, public opinion ... etc. Students, therefore, must see the world as a global nation, understand sustainable development, economic solidarity, United Nations organizations and the work of large non-governmental organizations (Advisory Group on Citizenship, 1998).

Reading is very important for the development of political literacy. In particular, the critical reading of the books on issues of relevance to the

country is of great importance. It is not anticipated that the group that reads 2-3 books per month in the study has the most knowledge. This means that there are more knowledgeable individuals with fewer books read per month. In addition to books, students can greatly benefit from other documents, open sessions, magazines and newspapers. The basic lack of knowledge and lack of motivation in reading the book does not allow the person to learn and develop skills and prevents the formation of political literacy (Frazer, 2000). In this case, students should be encouraged to read (Advisory Group on Citizenship, 1998).

It has been seen that the frequent discussion of prospective teachers in international and national issues is influential in the knowledge, disposition and skill positively. Political literacy requires the individual to have local, national and international knowledge (Advisory Group on Citizenship, 1998). As mentioned, the political literate individual must have knowledge of national and international issues. Citizens should be inclined to deal and talk about their political issues and concerns. According to Gedik (2010), when talking about local, national or international problems in class, it should be emphasized how these problems come about and how these situations are brought about so that the student can relate and intelligently think about these issues. In the light of this information, we can point out that the individual's discussions on national and international issues increase their political literacy.

According to Yarnall (2002), there was no significant difference between men and women in the amount of discussions they have with family and friends about political issues. This result appeared to be consistent with the study. Akhan (2011) found that male students' tendency towards politics, their level of pursuing policy issues, and their political attitudes were higher than female students in their study of social studies prospective teachers. Durşun (2007) found that the rate of young people's political participation was very low in the study, and that this was more pronounced in females.

Obviously, high income individuals have access to more resources. Those people are expected to be more knowledgeable. It can be argued that the result of such outcome is that individuals who work harder to become financially stable and to get to a better place in life are the ones who will most likely question the political system, maybe even the system as a whole.

Giriş

Türkiye ve dünyada bireysel hak ve sorumluluklar gün geçtikçe daha çok öne çıkmakta, toplumsal değerler ve normlar hem birey hem de toplum üzerinde etkisini sürdürmektedir. Birey hem kendisi hem de toplum için yaşamakta ve çalışmaktadır. Birey toplum içinde çeşitli yollarla etkin olmaktadır. Bu yollardan biri de bireye kazandırılan vatandaşlık eğitimidir. Vatandaş, siyasi toplumun bir parçası olan, bundan dolayı devlete birt borcu olan ve bunun yanında devlet tarafından korunan (Center for Civic Education, 1994) bir birey, toplumun kurucu bir üyesidir (Cogan, 1998). Marshall (1950) vatandaşın toplumun tam olarak üyesi olduğunu ve bu üyelerin hepsinin eşit sivil, siyasi ve sosyal haklara ve görevlere sahip olduğunu belirtmiştir.

Vatandaşlık eğitimi öğrencilere yaşadıkları yer hakkında bilgi, özel değerler ve davranışlar kazandırmaya ve özellikle demokratik hayat için gerekli olan belirgin tavırları sergilemeye olanak sağlamaktadır (Crick, 2000). Vatandaşlık eğitiminin temel noktası vatandaş olmayı sağlayan niteliklerin gelişmesinde eğitime destek vermesidir (Cogan, 1998). Eğitim ayrıca eleştirel düşünme ve problem çözme gibi belirli becerileri geliştirmek için girişimleri içerir. Vatandaşlık eğitiminin tüm programlarında genel amaç, toplumu iyileştirerek sivil ve siyasi hayat konusunda gençleri yetiştirmektir (Stradling, 1981).

Advisory Group on Citizenship (1998) etkili vatandaşlık eğitiminin sosyal ve ahlâkî sorumluluk, toplumsal katılım ve politik okuryazarlık olmak üzere üç parçasından bahsetmiştir. Her bir parçanın bilgi, beceri ve değeri içerdiğini belirtmiştir. Vatandaşlık eğitimi bireylere aktif vatandaş olmaya hazırlamanın yanında bilgili vatandaş olma, soruşturma ve iletişim becerilerinin geliştirme, kararlı aktif ve bağımsız eleştirel düşünen yansıtıcı vatandaşlar yetiştirme; bireydeki katılım ve sorumlu hareket etme becerilerini geliştirme olarak belirtilebilir (Halstead ve Pike, 2006; QCA, 2000). Vatandaşlık eğitimi vatandaşlık ve sivil toplumun bilgisi yanında gelişmekte olan değer, beceri ve anlayış olarak da ifade edilebilir.

Politik okuryazarlık kavramı siyasal kavramların özünü anlamada, toplumda aktif birey olmak için yatkınlık geliştirmede ve sorumlu bir kişi olarak doğrudan siyasi süreçlere dâhil olmada birleştiricidir (Arthur ve Cremin, 2012). Westholm, Lindquist ve Niemi (1990) siyasal gelişmenin, okulun ve bilgi düzeyinin gelişmesinin okullar tarafından öğrencilere aktarıldığını okulların bu anlamda çok önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir. Yetişkinlere yönelik yapılan birçok çalışmanın eğitim seviyesiyle ve iyi vatandaş

kavramına ilişkin niteliklerle açık bir ilişkisi olduğunu bunları da demokratik değerler, siyasi bilgiler ve siyasal katılım olarak örneklenebileceğini belirtmiştir. Bu örneklerden hareket edersek karşımıza daha önce de tanımladığımız politik okuryazarlığın tanımı çıkmaktadır. Politik okuryazarlık kamuoyundaki tartışmaları anlamak için gerekli bir zemin oluşturan temel kavramları ve olguları, becerileri içermektedir (Westholm, Lindquist ve Niemi, 1990). Politik okuryazarlık, bir bireyin içinde bulunduğu toplumda etkili olabilmesi için aşamalı olarak bilgi, eğilim ve beceriye sahip olmasıdır. Burada bahsedilen aşamadan kasıt; birey konu hakkında ne kadar çok bilgi sahibi olursa, o konuya yönelik ne kadar çok olumlu/olumsuz tutum geliştirirse ve öğrendiklerini ne kadar çok uygularsa o derece üstün politik okuryazar olarak nitelendiğidir (Faiz, 2016).

Öte yandan Eurydice (2010) politik okuryazarlığı vatandaşlık eğitiminin bir aşaması olarak değerlendirmiştir. Eurydice (2010)'a göre politik okuryazarlık aşağıdakileri içermelidir:

- İnsan haklarını öğrenme; sosyal, siyasal ve sivil kurumları tanıma.
- Uyum içinde yaşayabilen ve süregelen sosyal problemler altındaki durumları inceleme.
- Gençlere ulusal anayasaları öğretme (Böylelikle onlar daha aktif olmaya hazırlanır).
- Gençlerin hak ve sorumluluklarını içermek.
- Kültürel ve tarihi mirasın tanınmasını teşvik etme.
- Toplumun kültürel ve dilsel çeşitliliğinin tanınmasına teşvik etme.

Bir başka politik okuryazarlık tanımı ise bireylerin; bilgi, beceri ve değer aracılığıyla sosyal hayatta kendilerini nasıl etkili hale getireceklerini öğrenmeleridir. Sosyal hayatla kasıt, problem çözmeye hazırlık, ilgili güncel olaylar ya da temel ekonomik problem konusunda karar verme, her bir bireyin beklentilerini, iş dünyasına dair hazırlıklarını, kamu kaynaklarının tahsisini, vergilendirmenin gerekçesini ve gerçekçi bilgiyi kapsayacak şekilde en geniş anlamdadır (Advisory Group on Citizenship, 1998).

Politik okuryazarlık, bireyin siyasal sistemi anlamasını kolaylaştırmasını ve siyasal bilgileri özümsemekten ziyade gerekli araçları, siyasi süreçteki bağlantıları anlamasını içerir. Kararların nasıl alındığını, kaynakların nasıl temin edildiğini ve sorunların nasıl çözüldüğünü bilen kişi politik okuryazardır.

Çocukların bazı beceri, tutum ve eğilimlerle sosyal hayatta kendilerini nasıl etkili kılacaklarına siyasi okuryazarlığı kazanmaları yardımcı olmaktadır. Genel siyasi katılımdan daha fazla anlam barındırır. Bu bireysel aktivitelerimizle de alakalıdır. Aktif vatandaşlar, verilen bilgileri inceleyebilmeli, çalışma yerinde anlamlandırmalı ve gerekliyse eylemde bulunabilmelidir. Siyasal süreçle aktif bir şekilde ilgilidir (Advisory Group on Citizenship, 1998; Anderson, 2008; Taylor, 2015).

Çalışmanın neden yapıldığını ve önemini ortaya koymadan önce alan yazında yapılan çalışmalara değinmek gerekmektedir. Bu anlamda yurtiçinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimlerinin belirlenmesine yönelik çalışmaya (Akhan, 2011), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik nitel bir çalışmaya (Kuş, 2014), sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik bir çalışmaya (Tarhan, 2015) ve açıklık kazandırmaya çalışılan ve öğretim programında hukuk ve politik okuryazarlığı üzerine yapılan yayınlara (Faiz, 2016; Faiz ve Dönmez, 2016; Kara ve Tangülü, 2017; Kuş, 2013), vatandaşlık ve politik eğitimin öğretildiği temel ders olan sosyal bilgiler sınıflarında uygulamaların gözlem yolu ile tespit edilmesi ve bu konu ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin tespit edilmesine yönelik araştırma rastlanmıştır.

Yabancı alanyazın incelendiğinde 12. sınıf öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerini artırmak için stratejiler geliştirmeye yönelik bir çalışmaya (Yarnall, 2003), Meksika’da başlayan bir eğitim sonucunda bireylerin politik okuryazarlıklarını geliştirmeye yönelik bir çalışmaya (Pallares, 2006), bunun dışında Osmanlı Devletinin siyasal yapısını incelemeye yönelik alan yazın taramasına ve çeşitli stratejiler geliştirmeye yönelik araştırmalar görülmüştür (Atiyas-Tusalp, 2013; DeHanas, 2010; Hayes, 2010).

Bu çalışmalar genellikle nitel desenli çalışmalardır ve genellenebilirlikten uzaktırlar. Bu çalışma ise sonuçları itibariyle genelleme yapmayı amaçlamaktadır ve nicel yöntemle uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Öğretmen adayları bireye etkili vatandaş olmayı öğretecek bireylerdir. Etkili vatandaş olabilmenin yolu politik okuryazar olmaktan geçer. Bundan dolayı öğretmen adaylarının okuryazarlık düzeylerinin ortaya koyulması çalışmanın farklılığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmayla birlikte genel kanılara varılabilecek ve bundan sonraki çalışmalara temel oluşturacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mevcut politik okuryazarlık

düzeylerini belirlemek, politik okuryazarlığını oluşturan bileşenler (bilgi-duyuşsal eğilim-davranış/beceri) üzerinde çeşitli değişkenlerin etkisini ortaya koymaktır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mevcut siyasi okuryazarlık düzeylerini belirlemek, politik okuryazarlığını oluşturan bileşenler (bilgi-duyuşsal eğilim-davranış/beceri) üzerinde çeşitli değişkenlerin etkisini ortaya koymaktır. Çalışmanın alt problemleri aşağıda belirtilmiştir.

Öğretmen adaylarının:

1. Cinsiyetlerine göre bilgi, duyuşsal eğilim ve becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Ailesinin aylık gelirine göre bilgi, duyuşsal eğilim ve becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Okudukları aylık kitap sayısına göre bilgi, duyuşsal eğilim ve becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Ulusal konularda tartışma sıklıklarına göre bilgi, duyuşsal eğilim ve becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Uluslararası konularda tartışma sıklıklarına göre bilgi, duyuşsal eğilim ve becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Sosyal örgüte üye olma durumuna göre bilgi, duyuşsal eğilim ve becerileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama araştırması bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009). Geçmişte ya da o anda var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyen, tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Bu modelde araştırmaya konu olan her neyse onları değiştirme ve etkileme çabası yoktur. Bilinmek istenen şey meydandadır. Amaç o şeyi doğru bir şekilde gözlemleyip belirleyebilmek ve değiştirmeye kalkmadan gözlemektir (Karasar, 1984). Bu araştırmada da öğretmen adaylarının politik okuryazarlık

düzeylerinin hâlihazırdaki durumu ortaya konulmuştur. Bundan dolayı tarama modeli araştırmanın desenine çünkü durum olduğu gibi ortaya konmuştur.

Evren ve Örneklem

Nicel araştırmanın bir özelliği olarak araştırmacının çalışmasına yardımcı olacak, yargıları, tipiklikleri ve belirli özelliklere sahip olma durumuna göre belirlenir. Bu şekilde, araştırmacının özel ihtiyaçlarına tatmin edici bir örneklem oluşturmak hedeflenir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007; Fraenkel ve Wallen, 2009). Araştırmanın örneklemine, 2014-2015 eğitim öğretim yılında 13 farklı üniversitenin Sosyal Bilgiler Eğitimi 3. ve 4. sınıflarında öğrenim gören 1187 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışmada amaçlı örnekleme türlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, çalışılacak soruna en uygun bir kesimini gözlem konusu yapmak demektir (Sencer, 1989). Farklı coğrafi bölgeler, kuruluş tarihi değişiklik gösteren ve farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip bölgelerdeki üniversiteler örneklem olarak seçilmiştir. Bunun nedeni araştırma sonuçlarının Türkiye'ye genellenebilirliğini sağlamak, problemin daha geniş bir çerçevede betimlemesini yapmak ve evren değerleri hakkında önemli ipuçları elde etmektir (Büyüköztürk ve ark., 2009). Merkezi temayı veya ana sonuçları yakalamak ve tanımlanmak için ulaşılabilecek kesimi ya da katılımcıyı ifade eden örnekleme türüdür (Patton, 1990, s.172). 2006 yılı öncesi ve sonrasında kurulan üniversitelerden birer adet seçim yapılmıştır. Fakat Akdeniz bölgesinde bir üniversitede uygulama yapılabilmiş olması bu araştırmanın sınırlılığdır.

Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi

Araştırmada, Faiz (2016) tarafından geliştirilen “Siyaset Okuryazarlık Ölçme Aracı” uygulanmıştır. Ölçme aracı dört bölümden oluşmaktadır. Ölçme aracının geçerliliği için dört adet sosyal bilgiler eğitimcisi, dört adet ölçme değerlendirme uzmanı ve son olarak da iki adet Türkçe uzmanından görüş alınmıştır. Uzmanlardan gelen görüşlere göre bazı maddeler veri toplama aracından çıkarılmış ve bazı maddelerde olan ifade bozuklukları giderilmeye çalışılmıştır. Maddeler ve sorular oluşturulurken madde havuzu yapılmıştır. Her üç bölüm (birinci bölüm demografik bilgilerin olduğu kısımdır) için de pilot uygulama yapılmıştır. İlk bölümde 160 kişiyle, ikinci ve üçüncü bölümde 134 kişiyle pilot uygulama gerçekleştirilmiştir.

Ölçme aracının birinci bölümü kişisel bilgiler bölümüdür. Anketin ikinci bölümünü siyaset bilgi testi oluşturmaktadır. 160 kişi ile yapılan araştırmanın ön uygulamasında kullanılan başarı testinin madde güçlük indeksi ve

madde ayırt edicilik analizleri yapılmıştır. Bu analizler sonucunda testin güvenilirliğini düşüren 9 madde siyaset bilgi testinden çıkarılmıştır. Son olarak 31 maddeden oluşan testin KR20 güvenirlik katsayısı 0.80 olarak bulunmuştur.

Öğretmen adaylarının siyasete yönelik duyuşsal eğilimlerini belirlemek amacıyla 34 maddeden oluşan ölçek uzman görüşü alındıktan ve 134 sosyal bilgiler öğretmen adayıyla yapılan pilot uygulamasından sonra 23 maddeye inmiştir. Ölçek 5'li likert türünde yapılandırılmıştır. Duyuşsal eğilimler ölçeğinin Cronbach Alfa kat sayısı 0.77 olarak bulunmuştur.

Öğretmen adaylarının siyasete yönelik davranışlarını ve becerilerini belirlemek amacıyla 36 maddeden oluşan ölçek uzman görüşü alındıktan ve 134 sosyal bilgiler öğretmen adayıyla yapılan pilot uygulamadan sonra 24 maddeye inmiştir. Ölçek 5'li likert türünde yapılandırılmıştır. Davranış ve beceri ölçeğinin Cronbach Alfa kat sayısı 0.86 olarak bulunmuştur. Keheo (1995) 10-15 dolayında maddeden oluşan çoktan seçmeli testler için 0.50 kadar düşük bir KR20 güvenirlik katsayısının yeterli olacağı ve 50 maddenin üzerindeki testler için ise KR20 değerinin en az 0.80 olması gerektiğini belirtmektedir (Turgut, 1983). Bu durumda ölçme aracı uygulanabilir bir yapıya sahiptir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Ölçme aracı kitapçık halinde bastırılmıştır. Ölçme aracının yanında bir adet yine basılmış optik form vardır. Öğrenciler ölçme aracındaki soruları okuyup optik forma işaretlemişlerdir. Veriler Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinden toplanmıştır. Bazı üniversitelere araştırmacı kendisi ulaşmış bazı üniversitelerde ise o üniversitede çalışan öğretim üyelerinden yardım istenmiştir. Araştırmada istatistiksel analizler SPSS 16 (Statistical Package for Social Science for Personal Computers) programı kullanılarak yapılmıştır. Veriler analiz edilirken ilişkisiz örneklem için t Testi, Kruskal Wallis h Testi, Mann-Whitney U Testi, tek yönlü varyans analizi ve betimsel istatistik yapılmıştır. Çalışmada parametrik testlerin varsayımları olan veri türü, veri miktarı, normal ve homojen dağılım gösterme gibi durumları dikkate alınarak analizler yapılmıştır. Normal dağılım haricinde verilerin karşılaştırmasında oluşan alt grupların homojen olma durumlarına göre parametrik ya da parametrik olmayan testler tercih edilmiştir.

Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık durumlarını tespit etmek üzere yapılan bu çalışmada veriler alt problemler çerçevesinde verilecektir. Araştırmada genel toplamın (N) değişiklik göstermesinin nedeni

kayıp verilerdir (missing value). Araştırmadan hiçbir kişi (örneklem) çıkarılmamıştır. Bundan dolayı analizlerde kişi sayısı değişkenlik göstermektedir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine göre Bilgi Düzeylerinin İlişkisiz Örneklem için t Testi

Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	sd	t	p
Kadın	585	16.61	4.12	1181	0.23	.81
Erkek	598	16.56	4.35			

Tablo 1'e öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre sahip oldukları bilgi düzeylerinin ilişkisiz örneklem için t testi sonuçları yer almaktadır. Bu tabloya göre cinsiyetlere göre bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılık (kadın $\bar{x}=16.61$, erkek $\bar{x}=16.56$, $p \leq 0.05$) bulunmamıştır. Yani kadın ve erkek arasında cinsiyete göre bilgi düzeyi farklılığı yoktur.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine göre Duyuşsal Eğilimlerinin İlişkisiz Örneklem için Kruskal Wallis H Testi

Cinsiyet	N	S.O.	S.T.	U	p
Kadın	585	592.32	346508	174727	.97
Erkek	598	591.69	353828		

Tablo 2'de öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre duyuşsal eğilimlerinin ilişkisiz örneklem için t testi sonuçları yer almaktadır. Bu tabloya göre cinsiyetlere göre duyuşsal eğilim düzeyleri arasında anlamlı farklılık (sıra ortalaması kadın=592.32, erkek=591.69, $p \leq 0.05$) bulunmamıştır. Yani kadın ve erkek arasında cinsiyete göre duyuşsal eğilim düzeyi farklılığı yoktur.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine göre Beceri-Davranış Durumlarının İlişkisiz Örneklem için t Testi

Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	sd	t	p
Kadın	585	45.764	12.91	1181	1.05	.29
Erkek	598	44.96	13.56			

Tablo 3'de öğretmen adaylarının cinsiyetleri ve beceri düzeyleri arasında olan ilişkisiz örneklem için t testi sonuçları yer almaktadır. Buna göre adayların cinsiyetlerine göre beceri (Kadın $\bar{x}$: 45.764, erkek $\bar{x}$ = 44.96, $p \leq 0.05$) düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Yani kadın ve erkek arasında cinsiyete göre beceri-davranış düzeyi farklılığı yoktur.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Ailesinin Aylık Gelirlerine göre Bilgi Düzeylerinin İlişkisiz Örneklem için Kruskal Wallis H Testi

Gelir Durumu	N	S.O.	sd	X ²	p	Fark
1. 1.000 ₺ altı	335	600.98	4	15.7	.00	
2. 1.001-1.500 ₺	345	606.14				1-4
3. 1.500-2.000 ₺	144	543.89				2-4
4. 2.001-2.500 ₺	117	481.80				4-5
5. 2.500 ₺ üstü	224	598.47				

Tablo 4'te öğretmen adaylarının evlerine gelen aylık gelire göre sahip oldukları bilgi düzeylerinin ilişkisiz örneklem için Kruskal Wallis H Testi sonuçları yer almaktadır. Tablo sonucunda aile aylık gelirine göre bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılık ($p \leq 05$) bulunmuştur. Bu tablodaki grup sıra ortalamalarına baktığımızda en fazla bilgiye sahip grup 1.000₺ altı ve 1.000₺-1.500₺ arası geliri olan gruptur. Gruplar arası gözlenen anlamlı farkın, hangi gruplar arasındaki anlamlı farklara bağlı olarak ortaya çıktığı, bu tür testler için hesap makinası kullanılarak elle yapılabilen bir hesaplama ile ortaya çıkartılabilir. Fakat SPSS içinde farklılığı tespit etmek için testler bulunmaktadır. Mann Whitney U bu testlerdendir. Bu tablo için yapılan Mann Whitney U Testleri sık sık tartışanların bilgi düzeylerinin aylık geliri 1000 altı olan grubun bilgisinin 2.001₺-2.500₺ arası gelire sahip olana göre daha fazla olduğu, aylık geliri 1.001₺-1.500₺ olan grubun 2.001₺-2.500₺ olana göre daha fazla olduğu, aylık geliri 1.001₺-2.500₺ olan grubun 2.500₺ üstü olana göre daha fazla bilgiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Ailesinin Aylık Gelirlerine göre Duyuşsal Eğilimlerinin İlişkisiz Örneklem için Kruskal Wallis H Testi

Gelir durumu	N	S.O.	sd	X ²	p
1000 ₺ altı	335	576.71	4	1.7	.79
1000-1500 ₺	345	573.09			
1500-2000 ₺	144	612.25			
1001-2500 ₺	117	596.73			
2500 ₺ üstü	224	581.70			

Tablo 5'te öğretmen adaylarının uluslararası konularda tartışma sıklıkları ile duyuşsal eğilim düzeylerinin ilişkisiz örneklem için Kruskal Wallis H Testi sonuçları yer almaktadır. Tablo sonucunda gelir durumlarına göre duyuşsal eğilimleri arasında anlamlı farklılık ($p \leq 05$) bulunmamıştır. Yani gelire göre öğretmen adaylarının duyuşsal eğilimleri değişmemektedir.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Aylık Gelirine göre Beceri-Davranış Durumlarının İlişkisiz Örneklemeler için Tek Yönlü ANOVA ve Betimsel İstatistikleri

	F, $\bar{x}$, SS Değerleri				Anova Sonuçları				
	F	Mean	SS	Var. K	K.T.	sd	K.O	F	p
1000 ₺ altı	335	44.4	13.14	G.Arası	1.729.31	4	432.33	2.47	0.43
1000-1500 ₺	345	44.34	12.59	G.İçi	202.751.54	1160	174.77		
1500-2000 ₺	144	46.51	13.79	Toplam	204.480.86	1164			
2001-2500 ₺	117	46.71	15.51						
2500 ₺ üstü	224	47.08	12.62						
Toplam	1165	45.39	13.25						

Analiz sonuçları incelendiğinde öğretmen adaylarının aylık gelirleri ile beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. $F(4,1160)=2.47$ ($p \leq 05$). Başka bir deyişle adayların beceri düzeyleri aylık gelirlerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Gruplar arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testinin sonuçlarına göre 1000 lira altı kazanan grup $\bar{x}=44.4$, 1000-1500 lira kazanan grup $\bar{x}=44.34$, 1500-2000 lira arası kazanan grup $\bar{x}=46.51$ 2001-2500 arası kazanan grup 46.71 ve 2500 lira üstü kazanan grup $\bar{x}=47.08$ şeklindedir. Başka bir deyişle gruplar arasında bir farklılık yoktur.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Aylık Kitap Okuma Durumlarına (Siyasi ve Tarihi) göre Bilgi Düzeylerinin İlişkisiz Örneklemeler için Kruskal Wallis H Testi

Kitap Okuma	N	S.O.	sd	X ²	p	Fark
1.0-1	585	605.84	4	3.49	.00	1-4,
2.2-3	405	611.26				2-4,
3.4-5	115	558.71				3-4
4.6-7	45	321.38				
5.8+	28	490.80				

Tablo 7’de öğretmen adaylarının aylık okudukları kitap sayısı ile sahip oldukları bilgi düzeylerinin ilişkisiz örneklemeler için Kruskal Wallis H Testi sonuçları yer almaktadır. Tablo sonucunda aylık okudukları kitap sayılarına göre bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılık ($p \leq 05$) bulunmuştur. Bu tabloya göre grup sıra ortalamaları dikkate alındığında en fazla bilgiye sahip grup aylık 2-3 kitap okuyan gruptur. Gruplar arası gözlenen anlamlı farkın, hangi gruplar arasındaki anlamlı farklara bağlı olarak ortaya çıktığı, bu tür testler için hesap makinası kullanılarak elle yapılabilen bir hesaplama ile ortaya

çıkartılabilir. Fakat SPSS içinde farklılığı tespit etmek için testler bulunmaktadır. Mann-Whitney U bu testlerdendir. Bu tablo için yapılan Mann-Whitney U Testleri aylık 0-1, 2-3 ve 4-5 kitap okuyan grubun bilgisinin 6-7 kitap okuyana göre fazla olduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Aylık Kitap Okuma Sıklıklarına göre Duyuşsal Eğilimlerinin İlişkisiz Örneklemeler için Kruskal Wallis H Testi

Kitap Okuma	N	S.O.	sd	X ²	p	Fark
1. 1-0	585	614.38	4	13.87	.00	1-4
2. 2-3	405	568.75				2-4
3. 4-5	115	608.50				3-4
4. 6-7	45	450.32				1-2
5. 8 +	28	515.43				

Tablo 8’de öğretmen adaylarının aylık okudukları kitap sayısı ile duyuşsal eğilim düzeylerinin ilişkisiz örneklemeler için Kruskal Wallis H Testi sonuçları yer almaktadır. Tablo sonucunda aylık okudukları kitap sayılarına göre duyuşsal eğilimleri arasında anlamlı farklılık ($p \leq 0.05$) bulunmuştur. Bu tabloya göre grup sıra ortalamaları dikkate alındığında duyuşsal eğilimi en fazla olan grup aylık 6-7 kitap okumaktadır. Gruplar arası gözlenen anlamlı farkın, hangi gruplar arasındaki anlamlı farklılıklara bağlı olarak ortaya çıktığı, bu tür testler için hesap makinası kullanılarak elle yapılabilen bir hesaplama ile ortaya çıkartılabilir. Fakat SPSS içinde farklılığı tespit etmek için testler bulunmaktadır. Mann Whitney U bu testlerdendir. Bu tablo için yapılan Mann Whitney U Testleri aylık 6-7 tane kitap okuyan grubun duyuşsal eğilimi 0-1, 2-3 ve 4-5 arasında okuyan gruplardan daha fazla olduğu ve aylık 2-3 kitap okuyan grubun duyuşsal eğilimi aylık 1-0 okuyanlardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 9. Öğretmen Adaylarının Aylık Kitap Okuma Sıklıklarına (Siyasî ve Tarihi) göre Beceri-Davranış Durumlarının İlişkisiz Örneklemeler için Kruskal Wallis H Testi

Kitap Okuma	N	Sıra ort.	sd	X ²	p	Fark
1. 1-0	585	614.69	4	16.98	.00	1/2
2. 2-3	405	588.50				1/3
3. 4-5	115	515.17				2/3
4. 6-7	45	445.02				2/4
5. 8 +	28	615.14				

Tablo 9’da öğretmen adaylarının aylık okudukları kitap sayısı ile beceri düzeylerinin ilişkisiz örneklemeler için Kruskal Wallis H Testi sonuçları yer

almaktadır. Tablo sonucunda aylık okudukları kitap sayılarına göre bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılık ($p \leq 05$) bulunmuştur. Bu tabloya göre grup sıra ortalamaları dikkate alındığında beceri düzeyi en fazla olan grup aylık 6-7 kitap okumaktadır. Gruplar arası gözlenen anlamlı farkın, hangi gruplar arasındaki anlamlı farklara bağlı olarak ortaya çıktığı, bu tür testler için hesap makinası kullanılarak elle yapılabilen bir hesaplama ile ortaya çıkartılabilir. Fakat SPSS içinde farklılığı tespit etmek için testler bulunmaktadır. Mann Whitney U bu testlerdendir. Bu tablo için yapılan Mann Whitney U Testleri aylık 6-7 tane kitap okuyan grubun beceri düzeyi aylık 4-5 kitap okuyan grubun 0-1 ve 8 kitap okuyan gruptan daha fazla olduğu, aylık 6-7 kitap okuyan grubun beceri düzeyi 8+ ve 0-1 kitap okuyan gruptan daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Tablo 10. Öğretmen Adaylarının Ulusal Konularda Tartışma Sıklıklarına göre Bilgi Düzeylerinin İlişkisiz Örneklemeler için Kruskal Wallis H Testi

	N	S. O.	sd	X ²	p	Fark
Asla	16	387.66	3	31.07	.00	1-4,
Nadiren	175	468.62				2-3
Bazen	470	568.30				2-4
Sık sık	479	615.99				

Tablo 10’da öğretmen adaylarının ulusal konularda hangi sıklıkla tartıştıklarına göre sahip oldukları bilgi düzeylerinin ilişkisiz örneklemeler için Kruskal Wallis H Testi sonuçları yer almaktadır. Tablo sonucunda ulusal konularda tartışma düzeylerine göre bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılık ($p < 0.05$) bulunmuştur. Bu tablodaki grup sıra ortalamalarına baktığımızda en fazla bilgiye sahip grup sık sık tartışan gruptur. Gruplar arası gözlenen anlamlı farkın, hangi gruplar arasındaki anlamlı farklara bağlı olarak ortaya çıktığı, bu tür testler için hesap makinası kullanılarak elle yapılabilen bir hesaplama ile ortaya çıkartılabilir. Fakat SPSS içinde farklılığı tespit etmek için testler bulunmaktadır. Mann Whitney U bu testlerdendir. Bu tablo için yapılan Mann Whitney U Testleri sık sık tartışanların bilgi düzeylerinin asla ve bazen tartışanlara göre daha fazla olduğu ve yine bazen tartışanların nadiren tartışanlara göre daha fazla bilgiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 11. Öğretmen Adaylarının Ulusal Konularda Tartışma Sıklıklarına göre Duyuşsal Eğilimlerinin İlişkisiz Örneklemeler için Kruskal Wallis H Testi

	N	S.O.	sd	X ²	p	Fark
Asla	16	529.97	3	6.64	.08	Yok
Nadiren	175	625.91				
Bazen	470	569.59				
Sık sık	479	552.51				

Tablo 11’de öğretmen adaylarının ulusal konularda tartışma sıklıkları ile duyuşsal eğilim düzeylerinin İlişkisiz örneklemeler için Kruskal Wallis H Testi sonuçları yer almaktadır. Tablo sonucunda aylık okudukları kitap sayılarına göre duyuşsal eğilim düzeyleri arasında anlamlı farklılık ($p<0.05$) bulunamamıştır. Yani ulusal konularda tartışma durumlarına göre duyuşsal eğilimleri değişmemiştir.

Tablo 12. Öğretmen Adaylarının Ulusal Konularda Tartışma Sıklıklarına göre Beceri Davranış Durumlarının İlişkisiz Örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi ve Betimsel İstatistikleri

F, $\bar{x}$, SS Değerleri					Anova Sonuçları				
	F	$\bar{x}$	SS	Var. K	K.T.	sd	K.O	F	p
Asla	16	41.95	12.42	G.Arası	7.248.4	4	1812.12	10.71	0.00
Nadiren	175	50.39	13.67	G.İçi	198.879.69	1175	181.67		
Bazen	470	46.09	12.83	Toplam	206.128.18	1179			
Sık Sık	479	43.16	12.93						
Toplam	1140	44	13.37						

Analiz sonuçları incelendiğinde öğretmen adaylarının uluslararası konularda tartışma sıklıkları ve beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p\leq 05$). Başka bir deyişle adayların beceri düzeyleri ulusal konularda tartışma sıklıklarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Gruplar arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Mevcut fark ulusal konularda nadiren tartışan grup ile bazen ve sıklıkla tartışan grup arasında bulunmuştur. Ayrıca ulusal konularda bazen tartışan ve sık sık tartışan gruplar arasında da bir farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Bu durumda ulusal konularda nadiren tartışan grubun bazen ve sık sık tartışan gruptan daha az beceri düzeyine sahip olduğu, sık sık tartışan grubun da bazen tartışan gruptan daha fazla beceri düzeyine sahip olduğu söylenebilir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Tablo 13. Öğretmen Adaylarının Uluslararası Konularda Tartışma Sıklıklarına göre Bilgi Düzeylerinin İlişkisiz Örneklemeler için Tek Yönlü ANOVA ve Betimsel İstatistikleri

	F, $\bar{x}$, SS Değerleri			Anova Sonuçları					
	N	$\bar{x}$	SS	Var. K.	KT	sd	KO	F	p
Asla	25	15.16	4.64	G.Arası	245.78	4	61.44	3.42	0.00
Nadiren	351	16.11	4.22	G.içi	20970.34	1170	17.92		
Bazen	473	16.76	4.37	Toplam	21216.13	1174			
Sık Sık	298	17.14	3.91						
Toplam	1147	16.61	4.25						

Analiz sonuçları incelendiğinde öğretmen adaylarının uluslararası konularda tartışma sıklıkları ve bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < .05$). Başka bir deyişle adayların bilgi düzeyleri uluslararası konularda tartışma sıklıklarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Gruplar arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Bu durumda uluslararası konularda sık sık tartışan grup en fazla bilgiye ve asla tartışmayan grup en az bilgiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 14. Öğretmen Adaylarının Uluslararası Konularda Tartışma Sıklıklarına göre Duyuşsal Eğilimlerinin İlişkisiz Örneklemeler için Kruskal Wallis H Testi

	N	S. O.	sd	X ²	p	Fark
Asla	25	712.24	3	8.97	.03	
Nadiren	351	601.31				Asla-Bazen
Bazen	473	561.34				Asla-Sık sık
Sık sık	298	550.33				

Tablo 14'te öğretmen adaylarının uluslararası konularda tartışma sıklıkları ile duyuşsal eğilim düzeylerinin ilişkisiz örneklemeler için Kruskal Wallis H Testi sonuçları yer almaktadır. Tablo sonucunda aylık okudukları kitap sayılarına göre bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılık ($p < .05$) bulunmuştur. Bu tabloya göre grup sıra ortalamaları dikkate alındığında duyuşsal eğilimi en fazla olan grup aylık sık sık tartışan gruptur. Bu tablo için yapılan Mann Whitney U Testleri (farka bakmak için yukarda da belirtildiği üzere) bazen ve sık sık tartışan grubun, asla tartışmayan gruba göre duyuşsal eğilimi daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 15. Öğretmen Adaylarının Uluslararası Konularda Tartışma Sıklıklarına göre Beceri Davranış Durumlarının İlişkisiz Örneklemeler için Tek Yönlü ANOVA ve Betimsel İstatistikleri

	F, $\bar{x}$, SS Değerleri				Anova Sonuçları				
	F	Mean	SS	Var. K	K.T.	sd	K.O	F	P
Asla	25	50.84	11.22	G.Arası	5.243.16	4	1310.79	7.7	0.00
Nadiren	351	47.54	12.4	G.İçi	199.081.56	1170	170.16		
Bazen	473	45.46	13.18	Toplam	204.324.7	1174			
Sık sık	298	42.28	13.9						
Toplam	1175	45.38	13.2						

Analiz sonuçları incelendiğinde öğretmen adaylarının uluslararası konularda tartışma sıklıkları ve beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p \leq 0.05$). Başka bir deyişle adayların beceri düzeyleri uluslararası konularda tartışma sıklıklarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Gruplar arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla Scheffe testinin sonuçlarına göre asla grubu ortalamaları $\bar{x}=50.84$ nadiren grubu $\bar{x}=47.54$ bazen grubu $\bar{x}=45.46$ sık sık grubu $\bar{x}=42.28$ şeklindedir. Mevcut fark sık sık grubu ile asla; nadiren ve bazen grupları arasında mevcuttur. Bu durumda ulusal konularda sık sık tartışan grubun asla, nadiren ve bazen tartışan gruptan daha fazla beceri düzeyine sahip olduğu söylenebilir.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Tablo 16. Öğretmen Adaylarının Sosyal Örgüte Üye Olma Durumuna göre Bilgi Düzeylerinin İlişkisiz Örneklemeler için t Testi

	N	$\bar{x}$	S	sd	t	p
Evet	206	16.5	4.55	1182	0.37	.70
Hayır	978	16.62	4.17			

Tablo 16’da öğretmen adaylarının örgüte üye olma durumları ve bilgi düzeyleri arasında olan ilişkisiz örneklemeler için t-testi sonuçları yer almaktadır. Buna göre adayların üye olma durumuna göre bilgi (evet $\bar{x}=16.5$; hayır $\bar{x}=16.62$) ($p > 0.05$) düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 17. Öğretmen Adaylarının Sosyal Örgüte Üye Olma Durumlarına göre Duyuşsal Eğilimlerinin İlişkisiz Örneklemeler için t Testi

	N	$\bar{x}$	S	sd	t	p
Evet	206	16.5	4.55	1182	0.37	.70
Hayır	978	16.62	4.17			

Tablo 17’de öğretmen adaylarının örgüte üye olma durumları ve duyuşsal eğilim düzeyleri arasında olan ilişkisiz örneklemeler için t Testi sonuçları

yer almaktadır. Buna göre adayların üye olma durumuna göre duyuşsal eğilim (evet $\bar{x}=16.5$; hayır $\bar{x}= 16.62$) ($p>.05$) düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 18. Öğretmen Adaylarının Sosyal Örgüte Üye Olma Durumlarına göre Beceri-Davranış Durumlarının İlişkisiz Örneklemeler için t Testi

	N	$\bar{x}$	S	sd	t	p
Evet	206	42.4	12.27	1182	-3.55	.00
Hayır	978	46	13.37			

Tablo 18’de öğretmen adaylarının herhangi sosyal örgüte üye olma durumları ve beceri düzeyleri arasında olan ilişkisiz örneklemeler için t-testi sonuçları yer almaktadır. Buna göre adayların üye olma durumuna göre beceri (Evet: 42.40, Hayır: 46) ($p\leq 0.05$) düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu durumda sosyal örgüte üye olanların beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Öğretmen adaylarının cinsiyetleri ele alındığında bilgi düzeyleri, duyuşsal eğilimleri ve beceri-davranış durumları ve cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Yarnall (2002)’a göre kadınlar ve erkekler arasında siyasal konuları aile, arkadaş ve diğerleriyle tartışma durumuna göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuç çalışmayla tutarlılık gösterirken Yarnall’ın diğer sonuçları ile tutarlılık göstermemiştir. Bu sonuçlar kadınların siyasal medyayı erkeklere göre daha iyi kullanmakta, kadınlar yine erkeklere göre daha fazla anlaşma göstermişler, hatta daha fazla silah kontrol söylemlerinde bulunmuşlardır.

Akhan (2011) sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmasında erkek öğrencilerin politikaya karşı eğilimlerinin, politika konularını takip etme düzeylerinin ve politikaya karşı ilgilerinin, kız öğrencilere göre daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Dursun (2007), çalışmasında gençlerin siyasal katılım gösterme oranlarının oldukça düşük olduğunu ve bu durumun kız öğrencilerde daha belirgin olduğunu tespit etmiştir. Cinsiyetler arasında farklılığın olmaması esasında alanyazının ışığında beklenen bir sonuçtur. Bir birey cinsiyeti ayırt edilmeksizin sosyal hayatta eşit bir şekilde yer almalıdır. Yani siyasi bilgiye eşit düzeyde sahip olmalı, eşit düzeyde duyuşsal eğilim göstermeli ve eşit düzeyde beceri göstermelidir. Zira vatandaşlık eğitiminin temelinde cinsiyet eşitliği vardır.

Öğretmen adaylarının gelir durumlarına bakıldığında en fazla bilgiye

sahip grup 1000₺ altı ve 1000₺-1500₺ arası geliri olan grup olduğu görülmüş, duyuşsal eğilim ve beceri-davranış boyutunda gruplar arasında bir farklılık bulunamamıştır. Araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde; sonuç beklenilen bir sonuç değildir. Esasında fazla parası olan fazla kaynağa ulaşabilir. Fazla kaynağa ulaşan ise daha fazla bilgili olması beklenir. Böyle bir sonucunun çıkmasının nedeni olarak bireylerin maddi imkansızlıklardan dolayı daha fazla çalıştığı daha fazla okuduğu hayatta bir yere sahip olabilmesi için daha çok emek sarf ettiği söylenebilir. Ayrıca maddî imkansızlıklar bireye, siyasal sistem başta olmak üzere tüm sistemleri sorgulatmış olabilir. Yani olumsuzluklara birey daha çok eleştirel gözle bakmış olabilir.

Öğretmen adaylarının aylık kitap okuma durumları baz alındığında en fazla bilgiye sahip grubun aylık 2-3 kitap okuyan grup olduğu, duyuşsal eğilimi ve beceri-davranış düzeyi en fazla olan grubun 6-7 kitap okuyan grup olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçları değerlendirmizde; Politik okuryazarlık öğrencilerin siyasal durumları anlamasına, yeni bilgilerin fakında olmaları için onları nitelik olarak güçlendirmesine ve becerilerini geliştirebilmelerine yardım etmektedir (Lister, 1994).

Bireyin temel düzeyde bilgi eksiliğinin ve kitap okumada motivasyon eksiliğinin olması kişinin öğrenmesine ve beceri geliştirmesine olanak sağlamamakta ve haliyle politik okuryazar oluşunu engellemektedir (Frazer, 2000). Bu durumda öğrenciler okumaya teşvik edilmelidir (Advisory Group on Citizenship, 1998). Buradan da anlaşılacağı üzere kitap okumak politik okuryazarlığının gelişimi için oldukça önemlidir. Özellikle de eleştirel gözle gazete, ülkeyi ilgilendiren konularda kitap okumanın büyük bir önemi vardır. Çalışmada aylık 2-3 kitap okuyan grubun en fazla bilgiye sahip olması beklenen bir sonuç değildir. Bu demektir ki az kitapla çok bilgiye sahip bireyler mevcuttur. Bu durum alanyazının aksinedir. Fakat burada kitap dışında bireylerin bilgi sahibi olacakları yayınlardan da bahsedilmesi gerekmektedir. Kitap dışındaki bazı yayınlar da öğrencileri geliştirmektedir. Örneğin belgeseller, açık oturumlar, dergiler, gazeteler gibi yayınlar da bireyin bilgi düzeyini artırmaktadır.

Öğretmen adaylarının ulusal konularda tartışma sıklıklarına bakıldığında en fazla bilgi ve beceri-davranışa sahip olan grubun sık sık tartışan grup olduğu ortaya çıkmıştır. Fakat duyuşsal eğilim boyutunda anlamlı bir farklılaşma gözlenmemiştir. Bu sonuçları değerlendirmizde; öğretmen adaylarının uluslararası konularda tartışma sıklıklarına bakıldığında en fazla bilgiye,

duyuşsal eğilime ve beceri-davranış durumuna sahip grubun sık sık tartışan grup olduğu ortaya çıkmıştır.

Politik çalışması devlet işlerinde kendini sınırlamak değil okulda, çalışma ortamında ve günlük hayatın hemen hemen her yerinde grup davranışını araştırmalıdır (Clarke, 2007). Politik okuryazarlık bireyin yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde bilgilere sahip olmasını gerektirir (Advisory Group on Citizenship, 1998). Farklı bağlamlarda gelişen ve bilgiyi edinerek tarihsel bir bakış açısı kazandıran yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası tarih arasındaki; kültürel, ekonomik, askeri, siyasi, dini ve toplumsal tarih arasındaki ve kısa ve uzun vadeli zaman dilimlerin arasındaki bağlantıları anlamayı politik okuryazarlık olarak belirtebiliriz (Department for Education, 2013). Buradaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere politik okuryazar birey ulusal ve uluslararası konularda bilgi sahibi olmalıdır. Bu konularla ilgilenmeye eğilimli olması ve yine bu konular üzerinde konuşmalıdır.

Gedik (2010)'e göre derste yerel, ulusal veya uluslararası sorunlardan bahsedilirken bu sorunların sebepleri, nasıl bu duruma gelindiği üzerinde durmak ve öğrencinin bu konular üzerinde düşüncelerini sağlamak gerekir. Bu bilgiler doğrultusundan bireyin ulusal ve uluslararası konularda tartışmaları onların politik okuryazarlığını artırdığını belirtebiliriz. Öğretmen adaylarının ulusal konularda tartışma sıklıkları göz önüne alındığında sık sık tartışan grupta beceri ve bilgi düzeyinin arttığı gözlenmiştir. Bu durumun alanyazın doğrultusunda olması beklenendi. Fakat duyuşsal eğilim düzeyinde bir değişikliğin olmaması tartışma durumuyla bireylerde içsel bir farkındalık yaratılmadığını gösterir. İçsel bir farkındalık olmadan birey tam anlamıyla siyasi okuryazardır denemez. Böyle bir durumda kişi biliyordur fakat olumlu olumsuz da olsa duygu geliştirmeden beceri geliştiriyor anlamına gelmektedir. Bu durumun sebebi olarak ise bireylerin deneyimleri, hangi ilden geldikleri, etnik kökeni gibi bireysel farklılıklardan kaynaklandığı söylenebilir. Öğretmen adaylarının uluslararası konularda tartışma sıklıkları göz önüne alındığında ise sık sık tartışan grubun bilgi, duyuşsal eğilimi ve davranış/beceri durumlarının arttığı gözlenmiştir. Bu durum alanyazındaki bilgiler doğrultusunda beklenen bir durumdur.

Öğretmen adayların sosyal örgüte üye olma durumuna göre bilgi düzeylerinde ve duyuşsal eğilim düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Fakat beceri-davranış düzeylerinde sosyal örgüte üye olanların yüksek olduğu tespit edilmiştir. Siyasi okuryazar birey gönüllü ve toplum kuruluşlarının

çalışmaları hakkında bilgi sahibi olmalı; ayrıca baskı gruplarının, lobicilik, protesto, kamuoyu gibi terimlerin anlamını bilmelidir. Dünyayı; küresel bir millet olarak görmeli, sürdürülebilir kalkınma, ekonomik dayanışma, yüksek borçlu ülkeler ve Birleşmiş Milletler organizasyonları ve büyük sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını anlamalıdır. Ayrıca yöneticilik, karşılıklı dayanışma, etik ticaret, barışı sağlama ve barışı sürdürme gibi terimlerin anlamlarını bilmelidir (Advisory Group on Citizenship, 1998). Bunun yanında sosyal hayattaki problemleri çözmeye hazırlıklı olmalı, ilgili güncel olaylar ya da temel ekonomik problem konusunda karar vermeli, her bir bireyin beklentilerini ve iş dünyası için hazırlıklarını ve kamu kaynaklarının tahsisi ve vergilendirme konusunda gerçekçi bilgiyi kapsayacak şekilde en geniş anlamıyla kullanılmalıdır. Bu tür hazırlıklar yerel, ulusal ve uluslararası kuruluşlar ya da siyasal toplumun her seviyesinde gayri resmi gruplar, hem yerel hem de ulusal düzeyde gereklidir (Advisory Group on Citizenship, 1998). Buradan da anlaşılacağı üzere bir sivil toplum örgütüne/kuruluşuna üye olmak bireyin siyasi okuryazarlık düzeyini artırmaktadır.

Araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde; Sosyal örgüte üye olma durumunun öğrencilerin bilgi ve duyuşsal eğilim düzeylerini etkilemediği, beceri düzeyini artırdığı görülmüştür. Bu durum bilmeden ve duyuşsal eğilimde bulunmadan beceri geliştirdikleri anlamına gelmektedir. Bir nevi sosyal örgütün dediklerini yaptıkları ama bu konuda kendisinin görüş sahibi olmadığı düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlığının bilgi boyutu, politik okuryazarlık duyuşsal eğilimleri ve beceri/davranışları orta düzeyde bulunmuştur. Öğretmen adaylarının politik okuryazarlığını oluşturan bu üç ayrı bileşenden aldıkları toplam puanların ortalamasına bakıldığında politik okuryazarlık düzeylerinin orta seviyede olduğu görülmektedir. Politik okuryazarlığını oluşturan bileşenler arasındaki ilişkiye bakıldığında bilgi ile duyuşsal eğilim arasında pozitif yönde, düşük düzeyde anlamlı; bilgi ile beceri/davranış arasında pozitif yönde, yüksek düzeyde; beceri/davranış ile duyuşsal eğilim arasında pozitif yönde, yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlara baktığımızda bir bireyin siyasi bilgisi ne kadar artarsa davranışının/becerisinin o derece artmakta olduğu, bilgi düzeyi ne kadar artarsa duyuşsal eğilim düzeyinin artmakta ama bu artışın düşük düzeyde olduğu, davranışı/becerisi ne kadar artarsa duyuşsal eğilimi o derece arttığı söylenebilir. Hepsinin birbirini olumlu olarak etkilemekte

olduğunu belirtebiliriz.

Bu sonuçlara baktığımızda bir bireyin siyasi bilgisi ne kadar artarsa davranışının/becerisinin o derece artmakta olduğu, bilgi düzeyi ne kadar artarsa duyuşsal eğilim düzeyinin artmakta ama bu artışın düşük düzeyde olduğu, davranışı/becerisi ne kadar artarsa duyuşsal eğilimi o derece arttığı söylenebilir. Hepsinin birbirini olumlu olarak etkilemekte olduğunu belirtebiliriz.

Öneriler

1. Öğretim elamanları vatandaşlıkla ilgili derslerde doğrudan politik okuryazarlık konusuna değinebilir. Bu öğretmen adaylarının bilgi, duyuşsal eğilim ve beceri düzeylerini artırabilir.

2. Atanan öğretmenler siyasi okuryazarlık içerikli dersleri almamışlardır. Bu sebeple öğretmenlere hizmet içi eğitim, siyaset okulları gibi etkinlikler verilerek onların bu konudaki eksiklikleri giderilebilir.

3. Politik okuryazarlık dört boyutlu bir yapıya sahip olduğu için sadece üniversite içinde öğrencilere uygulamalı olarak verilebilir. Bununla birlikte üniversite dışında da gezi ve gözlemlerle (meclis, adalet sarayı, cumhurbaşkanlık sarayı gibi) etkili kılınabilir.

4. Öğretmen adayları ülkede yaşayan diğer insanlar için gönüllü faaliyetlere teşvik edilmelidir. Gönüllü faaliyetlerden kasıt sosyal örgütlere (LÖ-SEV, TEMA gibi) yardımcı olmak ya da bireysel olarak bir etkinliğe yardımcı olmak ya da önderlik etmek olarak belirtilebilir.

5. Öğretmen adaylarının toplumsal, kültürel, sanatsal ve kişisel gelişimlerine yardımcı olan sosyal öğrenci kulüpleri (vatandaşlık eğitimine ilişkin) üniversite kapsamında oluşturulabilir ve öğretmen adayları bu kulüplere katılmaya teşvik edilebilir.

6. Ders içinde öğretim elemanı öğretmen adayına ulusal ve uluslararası güncel olaylar getirerek onlara tartışma fırsatı verebilir. Bu tartışmalar sırasında tüm öğrencilerin katılımına özen gösterebilir. Böylece öğrencilerin karşıt fikirlere saygı duyarak tartışmaları öğretilir.

7. Öğretmen adaylarının bir öğretim elemanı önderliğinde, Türkiye'yi ve dünyayı ilgilendiren güncel olayları takip ederek, üniversite gazetesi, üniversite dergisi gibi yayınlarla ilgili konuları aktif bir şekilde paylaşımları sağlanabilir.

9. Bu çalışma öğretmen adaylarıyla yapılmıştır. Benzer bir çalışma farklı örneklem, çalışma grubuyla da yapılabilir.

10. Politik okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla tarama yöntemi ile yapılan araştırmalar bilgi- duyuşsal eğilim-beceri ilişkisini nicel olarak ortaya koyabilmektedir. Ancak karmaşık ve çok değişkenli bir ilişkinin olduğu politik okuryazarlık bileşenleri için nitel araştırmalar da yapılabilir.

Kaynakça

- Advisory Group on Citizenship. (1998, Eylül). *Education for citizenship and the teaching of democracy in schools*. London: Qualifications and Curriculum Authority.
<http://dera.ioe.ac.uk/4385/1/crickreport1998.pdf>
- Akhan, O. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arthur, J. ve Cremin, H. (2012). *Debates in the citizenship education*. Newyork: Routledge.
- Atiyas-Tusalp, E. E. (2013). *Political literacy and the politics of eloquence: Ottoman scribal community in the seventeenth century*. Yayınlanmamış doktora tezi, Harvard University History and Middle Eastern Studies.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: PegemA.
- CCE (Center for Civic Education). (1994). *National standards for civics and government*. California: Center for Civic Education.
- Clarke, S. (2007). The trajectory of political education in English schools: The rise and fall of two initiatives. *Citizenship Teaching and Learning*, 3(1), 3-16.
- Cogan, J. J. (1998). Citizenship education for the 21st century: setting the context. J. J. Cogan ve R. Derricott, (Ed.), *Citizenship for the 21st century* içinde (1-20). London: Kogan Page.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. London New York: Routledge Falmer.
- Crick, B. (2000). *Essays on citizenship*. London: Continuum.
- DeHanas, D. N. (2010). Believing citizens: religion and civic engagement among London's second generation youth. Yayınlanmamış doktora tezi, North Carolina University Sociology Department.
- Department for Education (DOE). (2013). *National curriculum in England: history programmes of study*. London: DoE.
<https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-history-programmes-of-study/national-curriculum-in-england-history-programmes-of-study>
- Dursun, D. (2007). *Ortaöğretim gençliğinin demokrasi düşünceleri. (Kurşunlu ve Bayramören örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dursun, D. (2010). *Politik bilimi*. İstanbul: Beta.
- Eurydice. (2012). *Avrupa'da vatandaşlık eğitimi*. Brüksel: Eğitim, İşitsel-Görsel

- Medya ve Kültür Yürütme Ajansı.
- Faiz, M. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Faiz, M. ve Dönmez, C. (2016). Öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 3629-3642.
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2009). *How to design and evaluation research in education*. New York: McGraw-Hill.
- Frazer, E. (2000). Citizenship education anti-political culture and political education in Britain. *Political Studies*, 48, 88-103.
- Gedik, H. (2010). Güncel olayların ilköğretim sosyal bilgiler derslerinde kullanımı ve öğrenci görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 97-118.
- Halstead, J. M. ve Pike, M. A. (2006). *Citizenship and moral education values in action*. London and Newyork: Routledge Taylor & Francis Group.
- Hayes, M. A. (2010). *Not so common-sense: Using critical theory to improve strategies to do public education for social change*. Department of Integrated Studies in Education McGill University, Montreal.
- Kara, H. ve Tangülü, Z. (2017). Sosyal bilgiler öğretim programında hukuk ve politik okuryazarlığı üzerine bir durum incelemesi. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 2(1), 1-28.
- Karasar, N. (1984). *Bilimsel araştırma metodu*. Ankara: Hacetepe Taş.
- Kuş, Z. (2013). Politik okuryazarlık ve aktif vatandaşlık. E. Gençtürk ve K. Karatekin, (Ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlık içinde* (208-227). Ankara: Pegem.
- Kuş, Z. (2014, Temmuz), *Political literacy status of pre-service social studies teacher*, Global Conference on Contemporary Issues in Education, GLOBE-EDU 2014, Las Vegas, USA.
- Lister, I. (1994). Conscientization and political literacy a British encounter with Paulo Freire. P. L. McLaren ve C. Lankshear, (Ed.), *Politics of liberation patsh from Freire içinde* (62-73). London: Routledge.
- Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and social class, and other essays*. Cambridge: University.
- Pallares, C. (2006). *Educational levels and political literacy: the case of adults enrolled in the inea program in el paso*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Faculty of Graduate School of the University of Texas.
- Patton, M. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Qualification and Curriculum Authority. (2000). *Personel, social and health education at key stages 1 and 2: initial guidance for schools*. London: QCA.
- Sencer, M. (1989). *Toplum bilimlerinde yöntem*, İstanbul: Beta.
- Stradling, R. (1981). Political education: developments in Britain. D. B. Heater ve J. A. Gillespie, (Ed.), *Political education in Flux içinde* (81-105). London: Sage.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 649-669.
- Taylor, G. Active Citizenship, 05.04.2015 tarihinde <http://extra.shu.ac.uk/alac/text/Active%20Citizenship%20Article%20.doc> adresinden erişilmiştir.

- Turgut, F. (1983). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Saydam Matbaacılık.
- Westholm, A., Lindquist, A. ve Niemi, R. G. (1990). Education and the making or the informed citizen: political literacy and the outside world. O. Ichilov, (Ed.), *Political socialization, citizenship education and democracy* içinde (177-205). Newyork: Teachers Collage.
- Yarnall, J. (2002, Ocak). *Making development policies that work: Discovering the political causalities for state-societal synergy*. Rice Undergraduate Research Conference'da sunulmuş bildiri, Houston, Texas.
<https://pdfs.semanticscholar.org/41ff/e7e01e2745a147c180ef709b0a78f86d026e.pdf>
- Yarnall, L.G. (2003). Getting a read on American politics: Strategies for improving 12th graders' political literacy skills. Yayınlanmamış doktora tezi, University of California, Los Angeles.